

Sygn. akt IV CSK 146/09

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 12 sierpnia 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Gerard Bieniek (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Antoni Górski

SSN Marek Sychowicz

w sprawie z powództwa Teresy S.
przeciwko Skarbowi Państwa – Staroście S.
o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym,
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej
w dniu 12 sierpnia 2009 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Okręgowego w B.
z dnia 13 listopada 2008 r.,

**oddala skargę kasacyjną i zasądza od powódki na rzecz
Skarbu Państwa – Starosta S. kwotę 5.400 zł tytułem kosztów
postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 26.06.2008 r. Sąd Rejonowy w S. oddalił powództwo Teresy S. skierowane przeciwko Skarbowi Państwa o uzgodnienie treści księgi wieczystej KW Nr 23614 z rzeczywistym stanem prawnym przez wykreślenie Skarbu Państwa i wpisanie powódki jako właściciela. W sprawie tej ustalono, że w dniu 2.07.1927 r. Antoni D. zawarł z Wierą B. i Elżbietą K. umowę sprzedaży dóbr ziemskich K. folwarku B. o powierzchni 22,8699 ha. Wszystkie nieruchomości Antoniego D. łącznie z nieruchomościami Stanisława D. zostały z mocy prawa przejęte przez Skarb Państwa na podstawie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu PKWN z dnia 6.09.1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Objęcie tych nieruchomości w władanie nastąpiło na podstawie protokołu z dnia 15.07.1949 r. Decyzją Wojewody P. z dnia 13.05.2004 r. stwierdzono, że nieruchomości ziemskie Antoniego D. i Stanisława D. nie podlegają pod przepisy dekretu o reformie rolnej. Z tej decyzji wynika, że Antoni D. oprócz wskazanych nieruchomości nabytych 2.07.1927 r. był właścicielem nieruchomości o powierzchni 8.8301 ha, którą nabył w spadku po rodzicach.

Ustalono, że Wojewoda B. decyzją z dnia 21.02.1991 r. stwierdził nabycie przez Gminę S. w trybie przepisów komunalizacyjnych nieodpłatnie nieruchomości oznaczonej jako działki 1941 i 1940/2 o powierzchni 6.5478 ha. Dla tej nieruchomości założono w 1993 r. księgę wieczystą KW nr 23614, wpisując Gminę S. jako właściciela. Decyzją z dnia 9.03.2006 r. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji stwierdził jednak nieważność decyzji Wojewody B. z dnia 21.02.1991 r., w następstwie czego Sąd wieczystoksięgowy dokonał w księdze wieczystej KW 23614 wpisu Skarbu Państwa jako właściciela w miejsce Gminy S. Postanowieniem z dnia 31.03.1998 r. Sąd Rejonowy w G. stwierdził, że spadek po Antonim D. zmarłym 15.06.1978 r. na podstawie testamentu nabyła w całości Teresa S. Z tego tytułu wniosła o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Ustalono nadto, że w dacie śmierci Antoniego D. działki nr 1940/2 i 1941, objęto KW nr 23614, której dotyczy powództwo, figurowały w rejestrze gruntów jako grunty rolne klasy IVa i IV b. Były też wykorzystywane rolniczo przez pracowników POM-u w S. Ich powierzchnia przekraczała 0,5 ha, a zatem w dacie otwarcia spadku działki te stanowiły gospodarstwo rolne w świetle przepisów

obowiązującego wówczas rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.11.1964 r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz. U. z 1983 r. Nr 19, poz. 86). Ani powódka, ani inni następcy Antoniego D. nie uzyskali dotychczas uzupełnienia postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku w przedmiocie dziedziczenia gospodarstwa rolnego. Nie wykazano również, czy działki nr 1940/2 i 1942 stanowiły wyłączną własność Antoniego D. i czy pochodziły z nieruchomości oznaczonych nr 3 i 3¹, nabytych umową z dnia 2.07.1927 r.

Rozpoznając apelację powódki Sąd Okręgowy w B. dokonał zmiany wyroku jedynie w zakresie orzeczenia o opłacie sądowej, oddalając apelację powódki. Sąd ten podzielił ocenę prawną Sądu Rejonowego podnosząc, że niewątpliwie działki nr 1940/2 i 1941 o obszarze 6,54 ha, stanowiły w dacie zgonu Antoniego D. nieruchomości rolne, będąc podstawowym składnikiem gospodarstwa rolnego. Nie stwierdzono zaś dotychczas, kto dziedziczy gospodarstwo rolne.

Wyrok Sądu Okręgowego z dnia 13.11.2008 r. w części oddalającej apelację powódki i rozstrzygającej o kosztach postępowania powódka zaskarżyła wnosząc skargę kasacyjną. W ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzuciła naruszenie art. 233 § 1 w związku z art. 697 i 699 § 1 oraz art. 365 § 1 k.p.c., co miało istotny wpływ na wynik sprawy; natomiast w ramach podstawy kasacyjnej z art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c. zarzucono naruszenie art. 1025 § 2 k.c., art. 10 ustawy z dnia 6.07.1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, art. 55 k.c. oraz § 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 28.11.1964 r. w sprawie przenoszenia własności nieruchomości rolnych, znoszenia współwłasności takich nieruchomości oraz dziedziczenia gospodarstw rolnych (Dz. U. z 1972 r. Nr 31, poz. 215 ze zm.). Wskazując na powyższe wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez uwzględnienie powództwa względnie przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Alternatywnie wnioskowała o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz wyroku Sądu Rejonowego w S. i przekazanie sprawy temu Sądowi Rejonowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty sformułowane w skardze kasacyjnej w istocie rzeczy dotyczą trzech zagadnień. Po pierwsze, naruszenia przepisów art. 233 § 1, 677, 679 § 1 i art. 365 § 1 k.p.c. oraz art. 1025 § 2 k.c. powódka upatruje w tym, że skoro prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 31.03.1998 r. wydanym w sprawie 562/98 stwierdzono, że spadek po Antonim D. na podstawie testamentu nabyła w całości powódka, to postanowienie o wiążące sądy w niniejszej sprawie i niedopuszczalne było czynienie ustaleń zastrzeżonych dla sądu spadku i odmiennych, niż zawarte w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku. Po drugie, naruszenie art. 10 ustawy z dnia 6.07.1991 r. o księgach wieczystych i hipotece powódka upatruje w tym, że Sąd oddalił powództwo mimo stwierdzenia niezgodności treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Po trzecie, powódka kwestionuje uznanie dwóch niezabudowanych działek za gospodarstwo rolne.

Odnosząc się do pierwszego zarzutu wskazać należy, że pierwszym postanowieniem z dnia 30.06.1997 r. wydanym w sprawie 973/97 Sąd Rejonowy w G. stwierdził nabycie spadku na podstawie ustawy po Antonim D. na rzecz żony i 3 córek (w tym powódki) po $\frac{1}{4}$ części, przy czym to postanowienie zostało zmienione w trybie art. 679 k.p.c. postanowieniem Sądu Rejonowego w G. z dnia 31.03.1998 r. wydanym w sprawie 562/98, w którym stwierdził nabycie spadku po Antonim D. na podstawie testamentu w całości przez powódkę. Jest poza sporem, że w postanowieniu tym nie orzeczono o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego, biorąc pod uwagę, iż Antoni D. zmarł 15.06.1978 r. Konieczność rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego powstała dopiero wówczas, gdy Wojewoda P. decyzją z dnia 13.05.2004 r. stwierdził, że nieruchomości stanowiące własność Antoniego D. i Stanisławy D. położone we wsi B. i B., nie podlegają pod działanie art. 2 ust. 1 lit. e dekretu z dnia 6.09.1944 r. o przeprowadzeniu reformy rolnej. Mimo powstania konieczności rozstrzygnięcia o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego nie dokonano uzupełnienia postanowienia z dnia 31.03.1998 r. w trybie art. 677 § 3 k.p.c. Dopiero w tym kontekście należy odnieść się do stwierdzenia prezentowanego w skardze kasacyjnej, że bezwzględny charakter przepisu art. 365 k.p.c. prowadzi do wniosku, iż bez względu na okoliczności zaistniałe po wydaniu postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku, a mogące skutkować ustaleniem

innego kręgu spadkobierców, Sąd rozpoznający sprawę z art. 10 u.k.w.h. obowiązany jest pominąć te inne okoliczności i uzgodnić treści księgi wieczystej.

Poglądu tego podzielić nie można z tego powodu, że skoro w postanowieniu o stwierdzeniu nabycia spadku nie zawarto rozstrzygnięcia o tym, kto i w jakiej części dziedziczy gospodarstwo rolne, to brak rozstrzygnięcia nie może wiązać sądu. Nadto należy zauważyć, że zasada wyrażona w art. 365 k.p.c. może ulec modyfikacji przez zastosowanie art. 677 – 678 k.p.c. w następstwie czego postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku może być zmienione lub uzupełnione, w razie zmiany okoliczności faktycznych. Oznacza to tym samym, że domniemanie z art. 1025 § 2 k.c. wiąże Sąd pod warunkiem, iż nie doszło do zmiany okoliczności faktycznych lub, że okoliczności faktyczne będące podstawą orzekania były sądowi znane. Sąd rozpoznający powództwo z art. 10 u.k.w.h. dysponując dowodem, że ktoś inny, niż osoba żądająca wpisu może być spadkobiercą, nie może uwzględnić powództwa, bowiem uwzględniając je nie doprowadzi do ustalenia rzeczywistego stanu prawnego w księdze wieczystej. Postanowienie z dnia 31.03.1998 r. o stwierdzeniu nabycia spadku po A. D. przez powódkę w całości było prawidłowe w chwili orzekania. W tym czasie brak było podstaw do orzekania o dziedziczeniu gospodarstwa rolnego. Taka potrzeba zaistniała w następstwie decyzji Wojewody P. z dnia 13.05.2004 r. i wówczas należało złożyć wniosek o uzupełnienie postanowienia na podstawie art. 677 § 3 k.p.c. Tego nie uczyniono, co oznacza, że postanowienie o stwierdzeniu nabycia spadku z dnia 31.03.1998 r. nie wiąże w zakresie, w jakim nie rozstrzyga o ustaleniu spadkobiercy gospodarstwa rolnego. Z tego względu zarzuty podniesione w tym zakresie nie są uzasadnione.

Odnosząc się do zarzutu naruszenia art. 10 u.k.w.h. należy wskazać, że w uchwale z dnia 28.08.2008 r. III CZP 76/08 (dotychczas niepublikowanej) Sąd Najwyższy przyjął, że „w sprawie o usunięciu niezgodności między stanem prawnym ujawnionym w księdze wieczystej a rzeczywistym stanem prawnym Sąd jest związany żądaniem pozwu”. Pogląd ten należy podzielić. To zaś oznacza, że jeśli nawet sąd uznał, że stan prawny ujawniony w księdze wieczystej jest niezgodny z rzeczywistym stanem prawnym (co wynika z decyzji Wojewody P. z 13.05.2004 r.), to jednak – będąc związany żądaniem pozwu – nie mógł uwzględnić

powództwa, skoro to powódka żądając ujawnienia jej jako właściciela nieruchomości objętej KW nr 23614, nie wykazała, iż jest tym właścicielem. W konsekwencji nie może być mowy o naruszeniu art. 10 u.k.w.h.

Powódka kwestionując uznanie nieruchomości objętych KW nr 23614 za nieruchomości rolne w dacie otwarcia spadku w istocie podważa ustalenia faktyczne i ocenę dowodów przeprowadzonych w tym zakresie. Biorąc pod uwagę obszar tych nieruchomości, ich charakter i przeznaczenie oraz sposób korzystania z nich zarówno w chwili otwarcia spadku, jak i po śmierci Antoniego D., kwestionowanie tej oceny nie znajduje żadnego uzasadnienia.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzeczono jak w sentencji.